

Barnets århundrade – Ellen Keys stora idé

Berättelse

Ellen Key föddes 1849 på gården Sundsholm i Småland, i en familj som var politiskt engagerad. Hennes far var riksdagsman, och hon fick tidigt vara med när vuxna diskuterade samhällsfrågor. Ellen gick inte i någon vanlig skola, utan hon lärde sig mycket på egen hand genom att läsa böcker i familjens stora bibliotek. Det självständiga sättet att tänka skulle prägla hela hennes liv.

När Ellen var omkring trettio år fick familjen ekonomiska problem och gården måste säljas, vilket tvingade henne att flytta till Stockholm och försörja sig själv. Hon blev lärare vid en flickskola och föreläste samtidigt för arbetare på kvällarna. Trots att hon själv aldrig hade gått i en traditionell skola, blev undervisning hennes liv i många år. Eleverna tyckte om henne, eftersom hon talade med dem som med tänkande människor och inte bara läste upp fakta.

Med tiden började Ellen skriva. Hon skrev om kvinnors rättigheter, om kärlek, om uppfostran och om hur samhället borde se ut. År 1900 kom hennes mest kända bok, *Barnets århundrade*. I den hävdade hon att det nya seklet skulle bli en tid då man äntligen tog barnen på allvar. Boken översattes till många språk och gjorde henne berömd i hela Europa.

Ellens idéer var nya och utmanande. Hon menade att barn inte skulle tvingas och straffas, utan få frihet att utvecklas i sin egen takt. Ett barn liknade hon vid en växt som behöver ljus och näring för att kunna blomma. Skolan, däremot, var ofta hård och tråkig på den tiden, vilket gjorde att hennes tankar kändes som en revolution. Många blev arga och tyckte att hon hade fel, medan andra såg henne som en viktig vägvisare.

Ellen Key var också en tidig röst för kvinnors rättigheter och krävde att kvinnor skulle få rösta. Samtidigt hade hon en egen syn på saken: hon menade att kvinnor inte skulle bli precis som män, utan att deras särskilda erfarenheter behövdes i samhället. Den åsikten diskuteras än i dag.

Mot slutet av sitt liv byggde Ellen ett hus som hon kallade Strand, vid sjön Vättern nära berget Omberg. Där tog hon emot gäster och fortsatte att skriva. Hon dog på Strand 1926. Hennes tanke att varje barn är värdefullt och har rätt att växa fritt lever vidare i skolor långt utanför Sverige.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
engagerad	mycket intresserad och aktiv
riksdagsman	en person som bestämmer lagar i riksdagen
självständig	som klarar sig själv och tänker eget
präglade	påverka mycket, sätta sin stämpel på
försörja sig	tjäna sina egna pengar att leva på
föreläsa	hålla ett tal för att lära ut något

ORD	FÖRKLARING
uppfostran	hur man tar hand om och fostrar barn
sekel	en period på hundra år
utvecklas	växa och bli bättre, mogna
revolution	en stor och snabb förändring
vägvisare	någon som visar vägen, en förebild
erfarenhet	det man har lärt sig genom att leva

Läsförståelsefrågor

1. Hur fick Ellen Key sin kunskap som barn?
 1. Hon gick i en sträng flickskola.
 2. Hon läste mycket själv hemma i biblioteket.
 3. Hon fick privatlärare från utlandet.
2. Varför flyttade Ellen till Stockholm?
 1. Familjen förlorade sina pengar och gården såldes.
 2. Hon ville bli berömd författare.
 3. Hon fick ett jobb på en tidning.
3. Vad handlade boken *Barnets århundrade* om?
 1. Om hur man bygger hus vid Vättern.
 2. Om att det nya seklet borde ta barnen på allvar.
 3. Om kvinnors rösträtt i riksdagen.
4. Vilken bild använde Ellen för att beskriva ett barn?
 1. En maskin som måste styras.
 2. En soldat som ska lyda.
 3. En växt som behöver ljus och näring.
5. Vad var speciellt med Ellens syn på kvinnofrågan?
 1. Hon tyckte att kvinnor skulle bli precis som män.
 2. Hon tyckte att kvinnor inte behövde rösta.
 3. Hon tyckte att kvinnors egna erfarenheter behövdes i samhället.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Ellen Key arbetade som lärare innan hon blev känd författare.
 2. Alla människor höll med om Ellens idéer.
 3. Ellen Key hade tre barn.
7. Ellen hade själv aldrig gått i en vanlig skola. Varför är det förvånande att hon blev lärare? (öppen fråga)
8. Varför kändes Ellens tankar om skolan som "en revolution" på den tiden? (inferens)
9. Vad gjorde Ellen Key under de sista åren av sitt liv?
10. Vad menas med att hennes idé "lever vidare" i skolor i dag? (inferens)

Facit

1. b
2. a
3. b
4. c
5. c
6. 1. ja b) nej c) det står inte i texten
7. Exempel på svar: Man kan tänka sig att en lärare har egen erfarenhet av skolan, men Ellen lärde sig allt hemma och blev ändå en uppskattad lärare.
8. Exempel på svar: Skolan var ofta hård och tråkig, och Ellen ville i stället ge barnen frihet. Hennes idéer var motsatsen till hur man gjorde då, därför kändes de som en stor förändring.
9. Hon byggde huset Strand vid Vättern, tog emot gäster och fortsatte att skriva.
10. Exempel på svar: Hennes tankar om att barn ska respekteras och få växa fritt används fortfarande i hur skolor arbetar, även i andra länder.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten lyfter Ellen Keys barnsyn och hennes plats i kvinnorörelsen. Tema: barns rättigheter och synen på lärande. Diskutera gärna hur hennes idéer förhåller sig till dagens skola.

Diskussionsfrågor

- Ellen Key liknade ett barn vid en växt. Vad tycker du om den jämförelsen?
- Hon menade att barn ska få frihet att utvecklas i sin egen takt. Hur mycket frihet tycker du att barn ska ha i skolan?
- Ellens åsikt att kvinnor inte ska bli "precis som män" diskuteras än i dag. Vad tänker du om det?
- **Skriv (4–5 meningar):** Beskriv en lärare eller en person som har påverkat hur du ser på lärande. Vad gjorde den personen viktig för dig?

Källor och faktagranskning

- Ellen Key, svenska Wikipedia: https://sv.wikipedia.org/wiki/Ellen_Key
- Ellen Key, Nationalencyklopedin: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/ellen-key>
- Ellen K S Key, Svenskt biografiskt lexikon: <https://sok.riksarkivet.se/Sbl/Presentation.aspx?id=11453>
- Om Ellen Key, Ellen Keys Strand: <https://ellenkey.se/omellenkey/>
- Ellen Key, Encyclopaedia Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Ellen-Key>

Faktagranskad i juni 2026. Ellen Key föddes 11 december 1849 i trakten av Sundsholm (Gladhammars socken nära Västervik) och dog 25 april 1926 på sitt hem Strand vid Omberg. Hennes mest kända verk är Barnets århundrade (1900), som översattes till många språk. Hon arbetade som lärare i Stockholm, bland annat vid Anna Whitlocks skola, och föreläste vid Arbetareinstitutet. Hon var difference-feminist och tidig förespråkare för kvinnlig rösträtt. Osäkerhet: dödsdatumet

anges på enstaka håll som 26 april, men de flesta tillförlitliga källor (svenska Wikipedia, NE, Britannica) anger 25 april 1926. Exakt födelseort anges ibland som Sundsholm (familjens gård) och ibland som Gladhammars socken; gården låg i den socknen.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.